

Symptomy ryzyka dysleksji u uczniów na etapie edukacji wczesnoszkolnej – rozpoznawanie i formy indywidualizowania

Izabella Lutze
Ośrodek Rozwoju Edukacji
Pracownia Rozwoju Zawodowego Nauczycieli

Plan prezentacji

- I. Specyficzne trudności w uczeniu się – terminologia, symptomy ryzyka dysleksji.**
- II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.**
- III. Sposoby indywidualizowania i oceniania.**

I. Specyficzne trudności w uczeniu się – terminologia

Dysleksja rozwojowa – zespół specyficznych trudności w uczeniu się czytania i pisania występujący u dzieci o prawidłowej inteligencji.

Występuje w trzech formach:

- **Dysleksja** – specyficzne trudności w czytaniu
- **Dysortografia** – specyficzne trudności z opanowaniem poprawnej pisowni (w tym błędy ortograficzne),
- **Dysgrafia** – trudności w opanowaniu pożądanego, tzn. czytelnego poziomu graficznego pisma.

Modelowy system profilaktyki i pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom z dysleksją M. Bogdanowicz, A. Bućko, R. Czabaj. Wydawnictwo OPERON, Gdynia 2008.

I. Specyficzne trudności w uczeniu się - ryzyko występowania

- Obciążenie genetyczne.
- Nieprawidłowy przebieg ciąży i porodu.
- Dysharmonijny rozwój psychomotoryczny.

I. Specyficzne trudności w uczeniu się.

Czego mogą dotyczyć zaburzenia?

- analizy i syntezy wzrokowej,
- analizy i syntezy słuchowej,
- motoryki,
- współdziałania, czyli integracji ww. procesów,
- pamięci wzrokowej, słuchowej, ruchowej,
- lateralizacji (przewagi stronnej ciała),
- orientacji w schemacie ciała.

I. Specyficzne trudności w uczeniu się.

Symptomy specyficznych trudności w uczeniu się okres przedszkolny i wczesnoszkolny

- opóźniony rozwój mowy,
- mała sprawność i koordynacja ruchów podczas zabaw ruchowych, samoobsługi, rysowania i prób pisania,
- wadliwa wymowa, trudności z wypowiedzaniem złożonych słów, błędy gramatyczne,
- trudności z różnicowaniem głosek podobnych oraz z wydzieleniem sylab, głosek ze słów i ich synteza.

M. Bogdanowicz, „Rozpoznawanie ryzyka dysleksji”. Materiały ORE

I. Specyficzne trudności w uczeniu się.

Symptomy specyficznych trudności w uczeniu się okres przedszkolny i wczesnoszkolny c.d.

- trudności z wykonywaniem układanek i odtwarzaniem wzorów graficznych,
- oburęczność; mylenie prawej i lewej ręki,
- trudności w czytaniu pomimo dobrej inteligencji oraz braku zaniedbania środowiskowego i dydaktycznego,
- trudności z opanowaniem poprawnej pisowni: pismo zwierciadlane, mylenie liter podobnych pod względem kształtu (p-b-d-g), liter odpowiadających głoskom zbliżonym fonetycznie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne pomimo znajomości zasad ortografii.

M. Bogdanowicz, „Rozpoznawanie ryzyka dysleksji”. Materiały ORE

I. Specyficzne trudności w uczeniu się.

Trudności związane z zaburzeniami analizatora wzrokowego.

- mylenie liter o podobnych optycznie kształtach (np. a - o, m - n, l - t, e - c, h - k, C - G),
- mylenie liter różniących się położeniem w stosunku do osi poziomej i pionowej (np. n - u, p - g, b - d, w - m),
- mieszanie struktur graficznych, gdy różnice między nimi są małe (np. dom - dam),
- przestawianie liter, sylab, wyrazów,
- opuszczanie drobnych znaków graficznych i interpunkcyjnych,
- zapominanie niektórych dużych liter (szczególnie L, Ł, W, F),
- niewłaściwe rozplanowanie graficzne wyrazów w stosunku do stronicy zeszytu,
- nieodpowiedni wybór linijek,
- mylenie kierunku zapisu (pismo zwierciadlane, pisanie od strony prawej ku lewej),
- błędy ortograficzne (gorsza pamięć wzrokowa wpływa na trudności w zapamiętywaniu obrazu graficznego), wolne tempo czytania spowodowane zbyt długim koncentrowaniem się na rozpoznawaniu kształtów liter lub wyrazów podobnych.

T. Opolska, „Rozpoznawanie ryzyka dysleksji”. Materiały ORE

I. Specyficzne trudności w uczeniu się.

Trudności związane z zaburzeniami analizatora słuchowego.

- mylenie głosek oraz struktur dźwiękowych zbliżonych fonetycznie (b - p, d - t, k - g, s - z, w - f),
- przestawianie, opuszczanie, dodawanie liter i sylab,
- nieprawidłowe pisanie wyrazów z i - j, ze zmiękczeniami (ś - si, ć - ci, ń - ni), dwuznakami, głoskami dźwięcznymi i bezdźwięcznymi, szumiącymi (sz, cz, ż, dż) i syczącymi (s, c, z, dz),
- nieprawidłowe pisanie wyrazów z samogłoskami nosowymi „ę”, „ą”, i zespółami dźwiękowymi „on”, „om”, „en”, „em”,
- łączenie w jedną całość przyimków z rzeczownikami,
- opuszczanie wyrazów, sylab i liter w środku wyrazu,
- opuszczanie końcówek, szczególnie w wyrazach typu: szedł, biegł, usiadł),
- zamiana głosek dźwięcznych na bezdźwięczne (np. b - p, w - f).

T. Opolska, „Rozpoznawanie ryzyka dysleksji”. Materiały ORE

I. Specyficzne trudności w uczeniu się. Trudności związane z zaburzeniami analizatora kinestetyczno-ruchowego.

Przejawy obniżenia sprawności manualnej w pisaniu to (Sobolewska 1989):

- zbyt wolne tempo wykonywanych czynności,
- mała precyzja ruchów dłoni i palców,
- słaby poziom graficzny pisma,
- współruchy.

Analiza pisma wykazać może następujące charakterystyczne objawy:

- kształty liter, uproszczone, mogą przypominać druk, scalanie liter w „zbitkę”, litery nie dokończone w kształcie,
- zmiana wielkości i nachylenie liter,
- litery krzywe i niekształtne,
- brak wiązania liter,
- litery drżące, o niepewnej linii,
- za duże lub za małe odstępy liter w wyrazach lub między wyrazami,
- opuszczanie linijek, przekraczanie lub nie dociąganie do nich.

T. Opolska, „Rozpoznawanie ryzyka dysleksji”. Materiały ORE

I. Specyficzne trudności w uczeniu się.

Dynamika zmian objawów dysleksji.

- Zmienność symptomów dysleksji na różnych etapach życia (*różne metody edukacji, udział w dodatkowych zajęciach, udzielane wsparcie, indywidualne możliwości, głębokość dysfunkcji*).
- Istnieje stała gotowość do wznowienia się objawów dysleksji (*braku treningu, brak kontaktu z językiem, sytuacje stresowe*).

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

W jaki sposób wspierać rozwój dziecka

- zabawy manipulacyjne (*wycinanki, „wrywanki”, lepienie z plasteliny, gniecenie papieru, wykonywanie zabawek na choinkę, ubranek dla lalek itp.*);
- rysowanie,
- czynności samoobsługowe (*sznurowanie, zapinanie guzików*),
- zabawy podwórkowe (*rymowanki, ćwiczenia równoważne*),
- kontakt z książką (*codzienne głośne czytanie, przykład rodziców*).

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

Etapy udzielania pomocy

- Obserwacje pedagogiczne - samodzielna praca pod kierunkiem nauczyciela (w domu i w szkole).
- Udział w zajęciach wspierających różne umiejętności i zainteresowania uczniów.
- Udział w zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych.
- Terapia indywidualna.

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

Formy udzielania pomocy

- Zindywidualizowane podejście (w trakcie lekcji, prace domowe, wypowiedzi ustne, dawanie poleceń, tempo pracy, pomoc w wykonaniu zadań).
- Stopniowanie trudności w nauce czytania i pisania (objętość materiału, przystępność dla ucznia, czas i tempo pracy).
- Częstotliwość i systematyczność (współpraca z rodzicami, odpowiedni klimat).

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

W jaki sposób można rozpoznawać ryzyko wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się?

- Obserwacje pedagogiczne
- **Skala Ryzyka Dysleksji (SRD)**

Prof. Marta Bogdanowicz. „Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie” (2002 r.)

Narzędzie diagnostyczne, służące do przesiewowego badania uczniów z zerówek lub klas pierwszych pod kątem zagrożenia dysleksją - www.ptd.edu.pl

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

Jak stworzyć warunki do efektywnej współpracy uczniowie – nauczyciel?

- „1. Oceniaj ich osiągnięcia we właściwy sposób. Udzielaj pochwały po każdej poprawnej odpowiedzi, natomiast unikaj stawiania ocen za odpowiedzi słabe i nie na temat.
2. Czekaj... czekaj... czekaj, aż uczeń odpowie. Jeżeli odpowie źle, naprowadzaj go na trop, a potem zadaj kolejne pytanie na ten sam temat.
3. Koncentruj swój krytycyzm na zadaniu, nie na uczniu. Powiedz raczej: "Ten fragment powinien zawierać więcej konkretów", a nie: "Twój sposób pisania jest słaby".
4. Staraj się, żeby słabi uczniowie nie siedzieli daleko od Ciebie. Zwracaj się również często do słabych uczniów jak do pozostałych.
5. Gdy uczniowie wykonują na lekcji zadanie sami, często podpatruj pracę słabych uczniów. Wiadomo, że słabi uczniowie gubią się w pracy i zadania nie wykonują. W takich przypadkach nie należy wyznaczać następnego zadania.
6. Przekazuj im często swoje spostrzeżenia na temat ich pracy. Zauważaj, że zrobili postępy, dostrzegaj częściowe sukcesy. "Sześć zadań na dziesięć jest dobrze rozwiązanych. Teraz potrzeba tylko byś popracował nad czterema".

(Cytowane ze strony: www.ptd.edu.pl
za: "Teacher Today", vol 3, 1.)

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

Jak zyskać zaufanie uczniów?

1. Unikanie krytyki, np. nie koncentrowanie się na błędach ortograficznych.
2. Wyrażanie zrozumienia i uznania dla wysiłków podejmowanych przez uczniów i dla ważności poruszonych przez nich spraw.
3. Stwarzanie takich sytuacji, by każde dziecko mogło się swobodnie wypowiedzieć i było wysłuchane.
4. Stosowanie różnorodnych form zajęć wzbudzających zaciekawienie i zaangażowanie uczniów w temat.
5. Wyrażanie własnych poglądów, jednak bez narzucania ich uczniom.
6. Zachęcanie uczniów do samodzielnej aktywności w szukaniu pozytywnych rozwiązań i w podejmowaniu prób nowych sposobów zachowania.

II. Udzielanie wsparcia – etapy, formy i sposoby.

Sposoby pracy z uczniem

- Rozpoznanie mocnych i słabych stron – poznanie ucznia i jego środowiska.
- Indywidualizacja pracy z uczniem stosownie do rozpoznanych potrzeb.
- Ocenianie i motywowanie ucznia do pracy.
- Budowanie pozytywnego klimatu społecznego w klasie.

III. Sposoby indywidualizowania i oceniania.

Indywidualizacja w pracy z uczniem

- Poznanie ucznia – mocne i słabe strony.
- Dostosowanie wymagań do możliwości ucznia.
- Wykorzystywanie aktywnych metod nauczania.
- Wielokrotne powtarzanie przerobionego materiału.
- Wykorzystywanie metody małych kroków.
- Stosowanie różnych sposobów sprawdzania wiedzy.

III. Sposoby indywidualizowania i oceniania.

Ocenianie

- Ustalenie wspólnie z uczniem jasnych zasad współpracy.
- Koncentrowanie się na tym, co w pracy ucznia dobre, a co trzeba jeszcze ulepszyć.
- Korzystanie z możliwości oceniania ucznia w różny sposób – dawanie konkretnych wskazówek, w jaki sposób może się poprawić i na co powinien jeszcze zwrócić uwagę.
- Dawanie uczniowi możliwość wyboru zadań, które go interesują i z którymi sobie poradzi oraz strategii ich rozwiązywania.
- Stosowanie pochwały opisowej.

III. Sposoby indywidualizowania i oceniania.

Przykładowe działania nauczyciela podczas lekcji

- miejsce ucznia w klasie – np. blisko nauczyciela,
- stawianie jasno sformułowanych pytań, w miarę potrzeby powtarzanie kilka razy polecenia, używanie krótkich zdań,
- upewnianie się, czy uczeń zrozumiał polecenia lub zadania tekstowe,
- częste stosowanie przerw, wykorzystywanie aktywnych metody nauczania, nie omawianie błędów ucznia na forum klasy,
- nie wyręczanie ucznia w wykonaniu zadania, wydłużanie czasu na odpowiedź, docenianie wysiłku,
- pisanie ze słuchu zastępowane przepisywaniem,
- odpytywanie z miejsca (zmniejsza się napięcie emocjonalne).

III. Sposoby indywidualizowania i oceniania

Zobowiązania ucznia

- Systematyczna praca zgodnie ze wskazówkami nauczyciela, pedagoga lub terapeuty.
- Bardzo dobra znajomość zasad pisowni – powtarzanie i utrwalanie.
- Doskonalenie umiejętności czytania poprzez codzienne ćwiczenie w domu.

Bibliografia

1. M. Bogdanowicz, A. Adryjanek: „Uczeń z dysleksją w szkole” Gdańsk, Wyd. operon, 2004 r.
2. M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, Rożyńska: „Uczeń z dysleksją w domu”, Gdańsk, wyd. Operon, 2007.
3. G. Krasowicz-Kupis (red.) „Dysleksja rozwojowa. Perspektywa psychologiczna”, Gdańsk, wyd. Harmonia.
4. G. Reid, J. Wearmouth „Dysleksja. Teoria i praktyka”, GWP, 2008 r.
5. „Mini –max o dysleksji”, Red. D. Mielcarek, Seveth Sea, Warszawa 2006 r

Dziękuję!